

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Hollandse heldin

Es, Margreet van

Citation

Es, M. van. (2007). Hollandse heldin. *Leidschrift : Helden Des Vaderlands. Heldenverering In Nederland Door De Eeuwen Heen*, 22(December), 127-129.
Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/73185>

Version: Not Applicable (or Unknown)
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/73185>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Hollandse heldin

Een onwrikbaar geloof in rechtvaardigheid. Aletta Jacobs 1854-1929

Mineke Bosch

Uitgeverij Balans, Amsterdam; 2005; 800 pp.;

ISBN 9050186572; € 37,50

Toen Aletta Henriëtte Jacobs in 1867 van de lagere school kwam, was de Rijks-HBS voor haar als meisje niet toegankelijk. 'Letje' werd naar een 'jongedamesschool' gestuurd, waar zij niet veel meer kreeg onderwezen dan goede manieren, handwerken en een beetje Frans. Ze gaf er al na veertien dagen de brui aan. Zij vond dit alles zo'n dwaze vorm van tijdverspilling dat zij weigerde nog langer naar school toe te gaan. Haar ouders besloten dat zij overdag haar moeder zou helpen in de huishouding en in de avonduren Duits en Frans zou leren. Hoe het daarna met haar verder moest wist niemand.

Aletta Jacobs was echter niet van de jongedamesschool afgegaan om huisvrouw te worden. Zij had ambities in de geneeskunde en als eerste vrouw in de Nederlandse geschiedenis zou zij die nog waarmaken ook. Tegenwoordig kent iedereen haar als de eerste vrouw die afstudeerde aan een Nederlandse universiteit, de eerste vrouw die promoveerde en de eerste vrouw die een artspraktijk opende. Bovenal wordt zij gezien als de drijvende kracht achter de beweging voor het vrouwenkiesrecht. Zij is het boegbeeld van de eerste feministische golf. Voor velen is zij een belangrijke Hollandse heldin. Gedurende de twintigste eeuw verscheen haar naam in bijna ieder boek over de algemene geschiedenis van Nederland. Er is een speelfilm over haar gemaakt, zij is onderdeel van de historische canon geworden en zelfs de tekenaars van Fokke en Sukke hebben een cartoon aan haar gewijd. Toch is er nog nooit eerder een biografie over Jacobs verschenen. Het historische beeld is grotendeels gebaseerd op de autobiografie die Jacobs in 1924 schreef onder de titel *Herinneringen*. Aanvullend onderzoek is er tot voor kort nauwelijks gedaan. Mineke Bosch heeft dit gat op onnavolgbare wijze weten op te vullen.

Bosch beschrijft hoe Jacobs opgroeide in een joods, politiek liberaal gezin in Kiel-Windeweer (Groningen), waar discipline en eigen verantwoordelijkheid centraal stonden. Jacobs droomde al van kinds af aan van een carrière als arts. Veel steun van haar ouders kreeg zij toen echter nog niet. Ook al haalde zij op de lagere school betere cijfers dan haar

broers, haar ambities werden minder serieus genomen. Onderwijs was nu eenmaal niet zo belangrijk voor meisjes; huishoudelijke vaardigheden des te meer. Niet lang na haar tijd op de jongedamesschool kreeg Jacobs echter de kans om leerling-apotheker te worden. Dit was enkele jaren daarvoor ook mogelijk gemaakt voor meisjes. Door zelfstudie bereidde Jacobs zich voor op het examen en op 26 juli 1870 slaagde zij glansrijk. Dit betekende voor haar een grote ommekeer. Jacobs' volgende wens was een studie Geneeskunde aan de universiteit van Groningen. Mede dankzij de hulp van Levy Ali Cohen, een goede bekende van haar vader en hervormer van de geneeskundige wetgeving onder Thorbecke, kreeg zij toestemming om als eerste vrouw in Nederland een academische studie te volgen. Op 3 april 1878 haalde zij haar staatsexamen als arts. Vervolgens begon zij aan haar promotieonderzoek, dat zij eveneens succesvol zou afronden.

Zo nu en dan had zij te lijden onder vooroordelen tegen vrouwelijke artsen, maar veel mensen in haar omgeving waren diep onder de indruk van haar prestaties. Zij hadden hoge verwachtingen van haar. De bijzondere positie die Jacobs toebedeeld kreeg gaf haar echter een gevoel van verantwoordelijkheid waar zij veel moeite mee had. Jacobs was nooit van plan geweest om een bijzondere vrouw te worden. Zij wilde in eerste instantie simpelweg arts worden. Door haar bijzondere positie werd zij zich echter steeds sterker bewust van de ongelijkheid tussen man en vrouw. Na haar promotie zou zij niet alleen een artsenpraktijk beginnen, maar ook steeds meer betrokken raken bij de vrouwenbeweging in Nederland. In 1894 richtte Jacobs met enkele anderen de Vereniging voor Vrouwenkiesrecht (VvVK) op. Vooral na de Tentoonstelling van Vrouwenarbeid in 1898 nam de beweging een enorme vlucht. Jacobs publiceerde diverse artikelen ten gunste van het vrouwenkiesrecht en het ledental van de VvVK groeide tot 25.000. Na de invoering van het passief en actief vrouwenkiesrecht (in 1917 en 1919 respectievelijk) bleef zij zich inzetten voor vrouwenrechten. Ook zette zij zich vanaf 1914 in voor de wereldvrede. Dit doel zou volgens haar alleen bereikt kunnen worden als vrouwen meer invloed kregen in de politiek. Jacobs stierf in 1929.

Mineke Bosch heeft een ijzersterke biografie geschreven, die het resultaat is van gedegen archiefonderzoek. Hiervoor heeft zij onder andere gebruik gemaakt van het Internationaal Informatiecentrum en Archief voor de Vrouwenbeweging (IIAV). Dit maakt de biografie een stuk interessanter dan wanneer het alleen maar een herschrijving van de autobiografie zou zijn geweest. Bosch beschrijft niet alleen het leven van Aletta Jacobs, zij gaat

ook uitgebreid in op de historische context. Zo bevat het boek allerlei informatie over de joodse gemeenschap in de provincie Groningen, het Nederlandse onderwijssysteem, de geneeskundige wereld, het Nederlandse politieke klimaat en natuurlijk het feminisme in binnen- en buitenland. Het lijkt er op dat Bosch ieder interessant detail dat zij maar in de archieven kon vinden met de lezer heeft willen delen. De biografie heeft daarom een enorme omvang: precies achthonderd pagina's. De vele details maken het boek echter niet saai. De uitgebreide historische context is namelijk ook de kracht van het boek. Wie dit boek leest gaat niet alleen de persoon Aletta Jacobs beter begrijpen, maar krijgt ook inzicht in een belangrijke periode uit de Nederlandse geschiedenis. Bovendien heeft Bosch een heldere, levendige schrijfstijl, waardoor de lezer niet snel zijn interesse zal verliezen.

Een andere kwaliteit van deze biografie is de nuance die Bosch heeft weten aan te brengen. Het gebeurt te vaak dat een auteur aan een biografie begint terwijl hij zijn mening over zijn onderwerp al klaar heeft. Bosch is niet in deze valkuil getrapt. Zij heeft geen biografie over Aletta Jacobs geschreven omdat deze vrouw haar heldin was, maar omdat zij het nodig vond dat er een wetenschappelijk verantwoord portret van haar werd geschreven. Daarmee is Bosch heel ver gekomen. Stereotype beelden van Aletta Jacobs als een onvrouwelijke haibaaier of als een heldhaftige supervrouw haalt zij onderuit. Aan de andere kant weet zij sympathie te wekken voor Aletta Jacobs zonder haar de hemel in te prijzen. Het resultaat is een genuanceerd wetenschappelijk portret van een bijzondere vrouw, dat zeer de moeite waard is om te lezen.

Margreet van Es